

Atli Dam, á fólkatingi um uppfiskaðu kvoturnar:

-Ein loysn má finnast beinanvegin

-Går fartøjerne nu i havn og i bøjerne, som de i og for sig har fået ordre til, og skal blive der frem til 1. september i år, så lukker fabrikkerne samtidig, og fiskere og industribejdere må ind i arbejdsløhedskassen, som så igen går konkurs. En løsning af dette problem kan ikke afvente forhandlingerne i august eller senere, men der må findes en løsning her og nu segði Atli Dam m.a. á fólkatingi í farnu viku.

Hann greiddi fólkatinginum frá, at tað hevur alstóran týðning fyri Føroyar, at kompetansan - avgerðarrætturin - á økjum sum eftirliti við fiskiveiðuni og uppbygging av fiskastovnunum - kemur aftur á føroyskar hendur.

Atli Dam var rættiliga hvassorðaður í røðu síni og vórðu orð hansara serstakliga vend móti danskum politikarum og myndugleikum. Hann helt nógv av krøvunum danir hava sett føroyingum vera sera óheppin og metti tí tað vera sera umráðandi, at taka tál hesi mál upp undir komandi samráðingum.

Hr. formand. Den folketingsssamling, der nu afsluttes og den foregående, har i usædvanlig grad præget færinger hverdag og deres eksistensmuligheder på Færøerne og deres frihed til så vidt muligt at tage hånd om egen udvikling. Træffe de selvstændige beslutninger, som intentionerne i hjemmestyreordningen allerede i 1948 fandt naturlige.

Det vil sandsynligvis blive hævdet, at de beslutninger, som dette høje Ting har truffet angående færøske forhold, er baseret på resultater af frie forhandlinger imellem Færøernes landsstyre og Danmarks regering, og sådan vil vi også helst præsentere forholdene. Men det er sandelig med modifikationer, at denne frihed kan præsenteres.

Heimastýrið

Begivenhederne siden det første bankkrak på Færøerne i oktober 1992 har afsløret, at visse forhold, som hjemmestyreordningen ikke gav kompetence at regulere, var af en sådan karakter, at den uhensigtsmæssige forvaltning af områderne på mange måder satte den selvstyreordning, som både færøske og danske politikere med stolthed har præsenteret som forbillig til regulering af forholdene mellem to forskellige folk, to nationer inden for samme rige, satte den ud af kraft, eller i hvert fald amputerede den kraftigt.

Her tænkes naturligvis på det monetære fællesskab, tilsyn med finansiell virksomhed, kreditformidling osv.

Denne lovgivning var en dansk kompetence, såvel som tilsynsplikten var den samme, som omfatter danske finansielle virksomheder, og som egentlig er industriministerens kompetence.

Viðurskiptini millum Danmark og Føroyar

De betingelser, de meget rigoristiske betingelser, som de to regeringer med et bredt flertal i Folketinget bag sig, altså de to danske regeringer, har følt sig foranlediget til at kræve opfyldt af Færøernes landsstyre og Lagtinget for at gå med til en refinansiering af færøsk gæld, og den debat, dette har affødt i dansk og

færøsk presse, har tæret stærkt på forholdene mellem de to lande, og har specielt indvirket stærkt på det færøske parlamentariske system, der nu heller ikke længere kunne stille med et stabilt politisk flertal som forhandlingsmodpart over for regeringen.

Der er derfor nu udskrevet valg til det færøske Lagting til afholdelse 7. juli i år.

Socialdemokratiet på Færøerne har som det stabile element forsøgt at holde majoritet intakt, der kunne sikre gennemførelse af aftalerne og kravene fra dansk side. Og i dette arbejde har det været nødvendigt på skift at inkludere alle Lagtingets partier med undtagelse af Sambandspartiet. Men flere af disse partnere tabte pusten hen ad vejen, og nu var der så ikke et flertal bag samarbejdet, idet landsstyrekoalitionen blev reduceret til to partier.

Årsagen til, at det færøske socialdemokrati har forsøgt at holde sammen på et flertal på Færøerne, er naturligvis, at vi så frem til nye forhandlinger, der skulle finde sted på et tidspunkt, hvor det kunne siges, at de færøske myndigheder havde gennemført både rimelige og urimelige krav fra dansk side. Hertil syntes vi nu, at vi var nået, og var derfor begyndt at forberede forhandlingerne til den 17. august.

Når jeg også nævnte urimelige krav, så er det naturligvis, fordi vi også har fået sådanne, og kunne ønske at ændre disse og ønske mulighed for at argu-

Atli Dam: -Det siger sig selv, at gennemførelsen af et tvangsreguleringssystem, som ingen dansk fiskeriminister siden 1975 har ville købe eller kunnet bruge, har vi ikke råd til at eksperimentere med i et totalt fiskeriafhængigt samfund som det færøske

mentere for, at ændringer er nødvendige, såfremt der skal være muligheder for genopretning af færøsk økonomi. Hvorvidt og hvornår, der nu vil foreligge et forhandlingsdygtigt flertal fra færøsk side, er det vanskeligt at udtale sig om.

Nýggj avtala

Tidligere har jeg udtalt, at en nærmere præcisering af, hvad nye aftaler må indeholde, og hvad der er aldeles uhensigtsmæssigt eller ubrugeligt, burde afvente disse forhandlinger mellem landsstyret og regeringen. Men under de nu ændrede forhold, så skal jeg kort berøre nogle af disse elementer.

Delagtiggørelse i styringen eller i hvert fald en betydelig viden om styringen af færøsk kreditformidling, finansstilsyn, monetære forhold osv. og indførelse af en betydelig færøsk kompetence på disse områder er naturligvis den første forudsætning for at tilbagegive Færøerne deres politiske selvstændighed, som er aftalt, men som det har vist sig, delvis kan sættes ud af spillet.

Bjargingin av Sjóvinnubankanum

Går vi tilbage til 5. oktober 1992, så kan jeg for mit vedkommende sige, at forløbet var blevet et helt andet, såfremt vi på den færøske side af bordet dengang sad med samme viden, som den borgerlige regering forhandlere. Det var nemlig en klar forudsætning, at det 300-500 mio. kr., som på det tidspunkt skulle lånes, skulle løse ét og kun ét problem, nemlig forhindre Sjóvinnubankens konkurs. Og vi fik udtrykkeligt at vide, at en dansk storbank ville støtte sin datterbank og løse dens problemer.

Harve vi drømt om, at den efterfølgende regering ville godtage det helt urimelige

krav om, at den færøske skatteborger skulle overtage forpligtelserne vedrørende denne datterbank, så havde vi ikke haft anden mulighed end at melde pas. For at udskrive en regning på 4-5 mia. kr. på vegne af hovedsagelig den danske finanssektor, ville have været politisk umuligt. Det drejer sig jo om et samlet provenu af 3-4 finanslove på Færøerne.

At det alligevel skete, lod sig kun gøre, fordi det nu blev sådan en salamemetode, der bar overførslen af den private gæld til et meget lille antal skatteborgere, noget der ikke i tilsvarende grad er brugt i de mange tilfælde, vi kender om en skæv udvikling i danske finansinstitutter, specielt når man betænker, at den færøske krise hovedsagelig skyldtes et drastisk fald i fiskerierne og et drastisk fald i fiskepriserne.

Nu bliver det så et interessant akademisk, men ubesvaret spørgsmål, hvad regeringen havde foretaget sig, såfremt vi havde valgt en anden udvej på det tidspunkt allerede i oktober 1992 og havde været nødt til at melde pas.

Men når jeg nævner dette, så er det naturligvis fordi man må have sig dette for øje, når endelige løsninger skal findes.

Politisk ábyrgd

Der har været talt så meget om ansvarsplacering i forbindelse med den dybe krise, der opstod på Færøerne fra 1989/1990 og fremefter, og årsager og virkninger er søgt fordelt.

Det har selvfølgelig en vis relevans, og fra politisk side skal vi ikke gøre noget for at løbe fra et betydeligt medansvar, selv om vi som før nævnt ikke havde de nødvendige instrumenter eller den nødvendige viden, så er der ingen tvivl om, at den generelle økonomiske overophedning i 1980'erne i meget høj grad skyldes po-

litiske beslutninger, for løse tøjler over for kommunerne, og for store garantier og subsidier til erhvervslivet.

Hvor meget skadevirkningerne af dette, efter fradrag af den positive effekt fra vellykkede investeringer, kan beløbe sig til, er der naturligvis ingen, der kan beregne, men de knap 2 mia. kr. i offentlige garantier, som færøske politikere har bevilget, må man naturligvis vedstå sig, og det har man også gjort.

Via nedbetalingen af sådanne helt tilbage i 1970'erne og gennem 1980'erne og henlæggelser for 500 mio. kr. i perioden fra 1985 til 1989 og yderligere 150 mio. kr. årligt i årene 1990-1993 er disse 2 mia. kr. betalt. En stor del af disse penge er gået til finanssektoren, som derudover har fået læstet henimod 3 mia. kr., som man egentlig selv skulle have ansvaret for at betale, over på færøske skatteborgere.

Dette er helt exceptionelt både i forhold til, hvad statskasserne i Norge, Sverige og Finland har gjort, og i forhold til løsninger af lignende problemer i Danmark.

Figgingar-grunnurin

Nu er disse milliarder lånt af den danske statskasse til den færøske landskasse, som via et finansieringsfond igen har kanaliseret dem til erhvervslivet og finansieringsinstitutterne, hvorefter pengene er vendt på en tallerken og er returneret til Danmark.

Denne finansieringsfond, som færinger ingen indflydelse har på, har i tilgift monopoliseret industrien og fastholdt et reelt eksportmonopol, som ingen tror på er løsningen i disse liberaliseringsstider.

Netop den helt specielle karakter, som denne finansiering har, og den helt